

Nagy László ny. ezredes:

A NATO MADRID UTÁN

Beszámoló egy tudományos konferenciáról

ÖSSZEFOGLALÓ: A Magyar Hadtudományi Társaság (a továbbiakban Társaság vagy MHTT) által szervezett rendezvényeket, konferenciákat, kerekasztal-beszélgetéseket két alapvető csoportra oszthatjuk: vannak úgynevezett társasági (más néven központi) és szakosztályi rendezvények. Központi rendezvényekből általában évente egy-kettő van, ritkán három, és közülük a legjelentősebb szinte minden évben a magyar tudomány napja körüli időpontra időzített. Így történt ez 2022-ben is.

KULCSSZAVAK: MHTT, tanácskozás, NATO, konferencia

A SZERZŐRŐL:

Dr. Nagy László ny. ezredes (DSc)

A 2022. november 22-én megrendezett tanácskozás *A NATO Madrid után* címet kapta. Szenes Zoltán ny. vezérezredes, MHTT-elnök megnyitóját követően Siklósi Péter, a HM korábbi védelempolitikai helyettes államtitkára tartott előadást *Új kezdet. A NATO új kihívásai* címmel. Őt Kajári Ferenc vezérőrnagy, felderítő csoportfőnök, volt KFOR-parancsnok követte az előadói pulpituson, aki a koszovói NATO-műveletekkel kapcsolatos gondolatait osztotta meg a résztvevőkkel. A NATO K + F + I szakpolitikájáról és annak hazai vonatkozásairól Porkoláb Imre dandártábornok, a védelmi innovációért felelős miniszteri biztos

beszélt, majd Bárány Zoltán ezredes, a Magyar Honvédség Transzformációs Parancsokság parancsnokhelyettese, az MHTT elnökhelyettese a Nemzeti Katonai Stratégia és a NATO új stratégiai koncepciója összefüggéseit elemezte.

A konferencián bemutatták Siposné Kecskeméthy Klára ezredes új könyvét, *A NATO partnerségi kezdeményezések története 2021-ig* című munkáját, mely a Zrínyi Kiadó gondozásában jelent meg. A rendezvény második részében szekcioulésekre került sor:

- I. Nagyhatalmi versengés és a NATO. (Elnök: Kis-Benedek József ny. ezredes, az MHTT Nemzetbiztonsági Szakosztály elnöke.)
- II. A NATO partnerségi politikája és a bővítés. (Elnök: Siposné Kecskeméthy Klára ezredes, egyetemi tanár – NKE HHK.)
- III. Haditechnikai kutatás és haderő-modernizáció. (Elnök: Ráth Tamás ny. ezredes, az MHTT Nemzetközi Tanácsadó Testületének elnöke.)
- IV. Ifjúsági szekció: A mai NATO. (Elnök: Keszely László ezredes, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság.)

ÚJ KIHÍVÁSOK A NATO ELŐTT

Szenes Zoltán ny. vezérezredes megnyitójában röviden megindokolta a konferencia témaválasztását. Rámutatott, hogy az észak-atlanti szövetség életében, működésében kiemelkedő fontosságúak a csúcstalálkozók, amelyeken a tagállamok állam- és kormányfői meghozzák a legfontosabb döntéseket. A legutóbbi csúcstalálkozót Madridban tartották 2022. június 29–30-án, és itt fogadták el a résztvevők a NATO „új” stratégiai koncepcióját. Ezen dokumentum áttekintése áll a konferencia munkájának középpontjában.

A plenáris előadások sorában Siklói Péter, korábbi védelempolitikai helyettes államtitkár volt az első előadó. Rámutatott, hogy a Szövetség csúcstalálkozóinak közül is különleges figyelem övezi azokat, amelyek stratégiai koncepciókat fogadnak el. Nem véletlenül, mivel ezek a koncepciók a NATO legmagasabb szintű dokumentumai, amelyek meghatározzák az adott – elkövetkező – időszak biztonságpolitikai környezetének alapvető paramétereit, és ennek megfelelően a Szövetség követendő politikai, biztonságpolitikai és ebből következően katonai-stratégiai irányvonalát. Az előadó megemlítette, hogy a stratégiai koncepciók körülbelül tíz évig maradnak érvényben, ennyi idő alatt olyan változások következ(het)nek be, amelyekre a Szövetségnek reagálnia kell. Így történt ez alkalommal is: a megelőző stratégiai koncepciót a tagállamok 2010-ben, a Lisszabonban tartott csúcstalálkozón fogadták el. (Akkor az volt az „új” koncepció, mostanra idejélműlttá vált sok megállapítása, így felváltotta a jelenlegi „új”, bár a korábbi ritkán nevezzük réginek.) Siklói Péter azt is elmondta, hogy az elemzők és maguk a politikusok is gyakran ragasztják az ilyen jelentős csúcstalálkozókra, illetve az elfogadott dokumentumokra a „történelmi” jelzőt. Hozzátette, hogy jelen esetben ő maga is megalapozottnak tartja ezt a kifejezést.

Emlékeztette a hallgatóságot, hogy a lisszaboni koncepció két alapvető veszélyforrást jelölt meg, a terrorizmust és az általános instabilitást. Oroszországot viszont mint stratégiai partnert említette, Kínáról pedig csak mellékesen tett említést. A veszélyek kezeléséhez szükséges katonai eszközként a stratégiai koncepció alapján megfogalmazott dokumentumok a könnyűfegyverzetű, gyorsan telepíthető, mozgékony alegységeket tartották indokoltnak.

2010 óta gyökeres változások következtek be a nemzetközi helyzetben, amelyek közül kiemelkedik Oroszország agresszív viselkedése. Ez ugyan már 2008-ban megmutakozott a grúz–orosz fegyveres konfliktusban, de akkor még a Szövetség tagállamai nem látták meg-

alapozottnak egy hosszú távra érvényes negatív fordulat intézményesítését az orosz–atlanti kapcsolatokban. 2014-ben azonban bekövetkezett a Krím annektálása (a Geraszimov tábornok által 2013-ban megfogalmazott és Nyugaton hibrid hadviselésnek elnevezett elveknek megfelelően), valamint a kelet-ukrajnai szeparatista mozgalmak aktív, tevőleges támogatása. A negatív fordulat ezek után bekövetkezett a NATO alapállásában is: a 2019-ben elfogadott katonai stratégia ugyancsak két lényegi fenyegetést jelölt meg, de ezek már Oroszország és a terrorizmus voltak. A 2022. február 24-én elkezdődött orosz invázió Ukrajna ellen már csak az utolsó csepp volt a pohárban.

Így aztán nem meglepő, hogy a fenyegetéseket a madridi stratégiai koncepció is azonos módon ítéli meg, mint az említett katonai stratégia. A Szovjetunió széthullása óta Oroszország még soha nem kapott ennyire negatív besorolást.

Ugyanakkor – elsősorban az Egyesült Államok nyomására, az amerikai globális szemléletnek megfelelően – bekerült a NATO-t érintő kihívások közé Kína is. Új kihívásként fogalmazza meg a stratégiai koncepció a két alapvető fenyegetés közötti egyensúly fenntartását, vagyis azt a célt, hogy a Szövetség ne essen az egyfókuszú megközelítés hibájába. További kihívást jelent, hogy a biztonságpolitikai kockázatokat egy átfogó gazdasági válság körülményei között kell kezelni. Az új veszély kezelésének megfelelő katonai eszköze pedig a hagyományos, nehézfegyverzetű, területvédelemre specializálódott alegység, homlokegyenest eltérően a fentebb említett könnyű, mozgékony, telepíthető alegységektől. Siklósi Péter következtetésként megfogalmazta, hogy a jelenlegi háború kirobbantása február 24-én már nem eredményezett lényegi változásokat a stratégiai koncepció szövegében.

ELSŐ KÉZBŐL A KOSZOVÓI HELYZETRŐL

Az általános kereteken túllépve a második előadó, Kajári Ferenc vezérőrnagy tájékoztatójában egy konkrét NATO-missziót vázolt fel: a koszovói magyar katonai jelenlét körülményeiről tájékoztatta a hallgatókat. Kajári vezérőrnagy 2021 októberétől egy éven keresztül volt a KFOR (Kosovo Force) parancsnoka, és első alkalommal töltötte be magyar tábornok ezt a pozíciót. Beosztásánál fogva teljes keresztmetszetében tájékozódhatott a Koszovóban kialakult politikai és biztonsági helyzetről, az ott folyó katonai tevékenységről.

Az előadó röviden visszaidézte az ENSZ BT 1244-es határozata alapján megszervezett KFOR létrejöttének körülményeit, amelyek eredményeképpen 1999-ben egy több mint 50 000 fős NATO-misszió kezdődött, amely mára a legnagyobb, legrégebbi és talán a leg-sikeresebb válságkezelési vállalkozássá vált. A Balkánnal kapcsolatos magyar geopolitikai elképzelésekkel összhangban a magyar részvétel a kezdetektől hangsúlyos volt, jelenleg pedig a harmadik legnagyobb létszámú hozzájárulás a Koszovóban szerepet vállaló országok között. Ennek és a sikeres magyar katonadiplomáciai törekvéseknek is köszönhető a magyar parancsnok kinevezése. A kezdeti időszak létszáma a válság hevességének enyhülésével párhuzamosan fokozatosan csökkent, mára mintegy 4000 fős a misszió, ezen belül viszont a magyar katonák aránya megnövekedett.

A KFOR rendeltetése megalakításától fogva változatlan: a békés körülmények, az adminisztratív határok és a mozgásszabadság biztosítása, az etnikai csoportok (albán, szerb) közötti villongások kialakulásának lehetőség szerinti megakadályozása, a társadalom demokratikus vonásainak fejlesztése. Kajári vezérőrnagy szavai szerint mára ezen célkitűzések elsősorban megfigyelési és „balanszírozási” tevékenységet feltételeznek, továbbá sokoldalú kapcsolattartást a helyi szervekkel, a rendőrséggel és más fegyveres testületekkel, a társadalom egyes csoportjaival. Utóbbit jól szolgálja a KFOR saját rádióállomása, de az a tény is,

hogy a misszió jelentős munkaadója a térségnek, vagy az, hogy nagymértékben hozzájárult a koronavírus-járvány elleni védőoltások biztosításához.

Az előadó kitért arra is, hogy Koszovónak 2021 óta szilárd kormánya van, ami furcsa módon nehezíti a KFOR helyzetét. A kormány ugyanis magabiztosan megpróbálja érvényesíteni akaratát a szerb többségű településeken is, ez pedig ellentmond a korábbi megállapodásoknak. Ugyanebbe a kategóriába tartozik a koszovói biztonsági erők tervezett „átminősítése” haderővé. Kajári vezérőrnagy azzal zárta előadását, hogy a jelentős és sikeres magyar szerepvállalás Koszovóban kétségkívül javítja hazánk nemzetközi megítélését.

KUTATÁS, FEJLESZTÉS, INNOVÁCIÓ

A következő előadó Porkoláb Imre dandártábornok volt, aki kettős feladatot vállalt: egyrészt a Szövetségben folyó kutatás-fejlesztés és innováció legfontosabb szakterületeit mutatta be, másrészt ugyanennek a tevékenységnek a hazai vonatkozásait.

Bevezetésképpen arról szólt, hogy jelenleg a NATO, a legtöbb tagország – ezen belül hazánk is – az intenzív haderőfejlesztés stádiumában van. A tudományos megközelítéshez híven három kérdés köré csoportosította mondanivalóját: miért van erre szükség, mit akarunk elérni, és hogyan akarjuk elérni?

A „miérttel” kapcsolatban megállapította, hogy technológiai kihívással vagyunk kénytelenek szembenézni. A tudomány és a technológia ugyanis exponenciálisan fejlődik, ezzel együtt a bennünket elárasztó információ mennyisége is ugrásszerűen nő. Mindez adaptációs kényszerként jelentkezik: aki nem tud a megváltozott körülményekhez alkalmazkodni, az óhatatlanul hátrányba kerül, lemarad.

A „mit akarunk” kérdéssel összefüggésben elmondta, hogy meg kell teremteni, illetve fenn kell tartani az egészséges arányokat a hazai védelmi ipar által gyártott, továbbá az importból beszerzett termékek között, hazai viszonylatban a gyártási kapacitások és a kutatás-fejlesztés között. Az egyensúly az említett kategóriák tekintetében stratégiai fontosságú kérdés. Látnunk kell, hogy Magyarország innovációs tevékenysége jelenleg az EU átlaga alatt van.

A „hogyan” kérdésre Porkoláb tábornok elmondta, hogy a honvédséggel összefüggő dokumentumokban meghatározóak a védelmi iparra vonatkozó elképzelések. Megemlítette, hogy megszületett a Védelmi ipari fejlesztési koncepció, amely a hazánkban meglévő dinamikus képességfejlesztésre támaszkodik. Visszautalva a Szövetségre tájékoztatta a hallgatóságot, hogy 2009-től létezik egy úgynevezett innovációs idővonal, amelynek 2022-es csomópontja egy Innovációs Iroda létrehozása volt. A NATO és az EU között létezik egy állandó egyeztetés a kutatás-fejlesztési tevékenység szinkronjának biztosítása (vagyis a párhuzamosságok és átfedések kiküszöbölése) céljából. Maga a Szövetség nyolc „stratégiai fókusz” köré csoportosítja saját ezirányú tevékenységét, amelyek közé olyan területek tartoznak, mint a világgűrrrel, a kibertérrel vagy a mesterséges intelligenciával kapcsolatos kutatások.

VÁLTOZÁSOK A STRATÉGIAI DOKUMENTUMOKBAN

A negyedik plenáris előadás témája a Nemzeti Katonai Stratégia (NKS) és a NATO új stratégiai koncepciójának összevetése volt, az előadó pedig Bárány Zoltán ezredes, parancsnokhelyettes (MH Haderőmodernizációs és Transzformációs Parancsnokság – MH HTP), a Magyar Hadtudományi Társaság elnökhelyettese. Bárány ezredes azt vizsgálta, hogy

a Magyarországon 2020-ban elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS) és főleg a 2021-ben elfogadott Nemzeti Katonai Stratégia mennyire releváns, mennyiben felel meg a NATO 2019-es katonai stratégiájának, illetve a 2022-es stratégiai koncepciónak. (A vizsgált magyar dokumentumok kidolgozása egyébként 2018-ban kezdődött.)

Az összehasonlítás – nem meglepő módon – mind formai, mind tartalmi szempontok alapján azt mutatta, hogy a hazai és a szövetségi dokumentumok között dominál a hasonlóság, az azonosság, és csak kevés említésre méltó eltérés tapasztalható.

Az előadó a dokumentumok összehasonlító elemzése során arra helyezte a hangsúlyt, hogy az utóbbi időben alapvetően megváltozott a biztonsági és ezzel együtt a műveleti környezet. Új szereplők jelentek meg a „sakktablán”, és új műveleti dimenziókkal bővült a küzdelem terepe (világűr, kibertér). Új erőforrások állnak rendelkezésre, ugyanakkor új befolyásoló tényezők jelentkeztek, utóbbira példa a klímaváltozás. Végül pedig megváltozott a konfliktusok jellege. A stratégiai környezetre jellemző, hogy nincs béke, állandósultak és erősödtek a fenyegetések (többek között a hibrid jellegű fenyegetések). Továbbra is szükség van a válságreakáló képességekre.

Ilyen körülmények között a védelem nagyobb képességet igényel, fontosabbá válik az alkalmazkodóképesség, a rugalmasság. Új tényezőként árnyalja az összképet a lakosság túlélőképessége (reziliencia). Mint követelmény jelenik meg, hogy a Magyar Honvédségnek egyidejűleg kell képesnek lennie feladatainak ellátására a határokon kívül és belül. A megoldás a kihívásokra: a haderőfejlesztés és a védelmi ipar erősítése. Az alapelvek változatlanok: a közös értékek mentén, szövetségben, együttműködésben oldani meg a feladatokat, biztosítani az átfogó védelmet és a hiteles elrettentést. Az aktuális feladatok között szerepel a digitalizálás.

Az eltérések között Bárány ezredes megemlítette, hogy a NATO dokumentumai a kihívások vonatkozásában hangsúlyosabban foglalkoznak a klímaváltozással, nagyobb teret szentelnek az egyes – NATO-n kívüli – országoknak, az együttműködést illetően pedig bővebben foglalkoznak a partnerországokkal. Ugyanakkor a Nemzeti Katonai Stratégia például nagyobb figyelmet fordít a (hazai) védelmi iparra vagy az állampolgárok bevonására a védelmi erőfeszítésekbe. Az előadó következtetése: a NATO és Magyarország vonatkozó dokumentumai alapvetően azonos irányokat követnek.

SZINETIZÁLÓ MUNKA A PARTNERSÉGRŐL

A négy plenáris előadás kapcsán a hallgatóság részéről felmerült néhány kérdés megválaszolása után a napirend szerint könyvbemutató következett. Szenes Zoltán ny. vezérezredes, a Társaság elnöke mutatta be a szerzőt, Siposné Kecskeméthy Klára ezredest és könyvét, amelynek címe: *A NATO partnerségi kezdeményezések története 2021-ig*. Szenes Zoltán úgy fogalmazott: a könyv szintetizáló munka, amely komplex módon mutatja be a partnerség intézményét, a kapcsolatokat pedig egyaránt tárgyalja a Szövetség és a partnerek szemszögéből. Kiemelte, hogy jelenleg a partnerség négy kontinens 70 országát érinti, de a kör a jövőben tovább bővíülhet.

A könyvbemutató után, az ebédlőben Benkó Tibor ny. vezérezredes, korábbi honvédelmi miniszter mondott pohárköszöntőt. Ebben röviden visszautalt a négy plenáris előadásra, kiemelve azok magas színvonalát, köszönetet mondott az előadóknak. Méltatta a bemutatott könyvet és annak szerzőjét, végül további sikereket kívánt a Magyar Hadtudományi Társaságnak.

Ebéd után a konferencia négy szekcióban folytatta munkáját.

NAGYHATALMI VERSENGÉS

Az első, a *Nagyhatalmi versengés és a NATO* szekcióban az előadók egy-egy hatalmi központ szemszögéből vizsgálták a Szövetség szerepét. A szekció munkáját Kis-Benedek József moderálta.

Matus János adta meg az alaphangot, kifejtve, hogy a jelenlegi nemzetközi helyzetben minden ország biztonsága szervesen illeszkedik egy nagyobb rendszerbe, és nem vizsgálható attól elszigetelten. Az elmúlt évtized alapvető problémáját abban jelölte meg, hogy a Nyugat országai „leírták” Oroszországot mint ellenséget.

Csutak Zsolt az Egyesült Államok két nagy politikai pártjának, a demokratáknak, illetve a republikánusoknak a szemszögéből tekintette át a nemzetközi kapcsolatok rendszerét. Jelezte, hogy mára már egyik pártnak sem elsődleges célja a demokráciaexport. Kitért egyrészt a „progresszív demokraták”, másrészt a „neokonzervatívok” szerepére saját pártjukon belül.

Csiki Tamás az ugyancsak 2022-ben elfogadott amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia oldaláról tekintette át a NATO új stratégiai koncepcióját. Megállapította, hogy már 2008-tól markánsan megfigyelhető egy fordulat az amerikai külpolitikában az észak-atlanti térségtől az indiai–csendes-óceáni térség irányába. A gazdasági-politikai centrum átkerülése az utóbbi térségbe magával hozta az amerikai katonai erőforrások átcsoportosítását is. Az Egyesült Államoknak két atomhatalmat kell egyidejűleg elrettenenie, miközben Kína már globális kihívást testesít meg.

Jó járt Krisztián azt a kérdést vizsgálta előadásában, hogy milyen hatást gyakorol(t) az Ukrajnában folytatott „különleges hadművelet” az orosz hadtudományi, stratégiai gondolkodásra. Megállapította, hogy az Oroszországnak tulajdonított hibrid hadviselés kudarcot vallott, a konfliktus egyre inkább a hagyományos hadviselés jegyeit viseli magán. Nem igazolódtott be a korlátozott műveletek stratégiája sem, jelenleg a konfliktus már átnőtt a helyi háború kategóriájába, és minden jel szerint eléri a regionális háború szintjét. Másrészt viszont az aktív védelem stratégiájának – amely Oroszország részéről preventív intézkedéseket is feltételez – a jelenlegi ukrajnai katonai helyzet megfelel.

Bartók András Kína kül- és biztonságpolitikáját tekintette át előadásában. Előjáróban megjegyezte, hogy a kínai politika nehezen áttekinthető, minden esetre a deklarált alapelv a kölcsönös előnyöket hirdeti. A külpolitikai célok realizálásához az anyagi feltételek fokozatosan megeremtetődtek, de 1989-ben a diáklázadások vérbe fojtása nemzetközi elszigeteltséget eredményezett. Időről időre Tajvan körül alakul ki válság. A 21. századot a szakértők gyakran nevezik Kína évszázadának, maga a kínai vezetés 2017-ben fogalmazta meg, hogy Kínának elsőrangú hatalommá kell válnia. Ennek katonai eszköze az erőikivetítés, gazdasági alapját jelképezi az „egy övezet – egy út” elképzelés.

A szekció utolsó előadását Molnár Anna tartotta, előadásának témája a NATO és az EU együttműködése volt az ukrajnai orosz invázió kapcsán. Rámutatott, hogy a két szervezet – alapvető különbözőségük ellenére – összekötik a közös értékek és érdekek, de a közös veszélyek is. Kapcsolatukat jellemzi az egyidejűleg tapasztalható rivalizálás és együttműködés. A válságkezelésben is megfigyelhető a munkamegosztás a két szervezet között, amit Ukrajna esetében korábban nem tapasztalt szintre emeltek (menekültek, katonai képzés, hadianyag szállítása, anyagi támogatás stb.). Erősödik az Egyesült Államok elkötelezettsége európai szövetségeseinek támogatása iránt.

PARTNERSÉG, HADITECHNIKA, IFJÚSÁGI SZEKCIÓ

A NATO partnerségi politikája és a bővítés szekció munkáját levezető elnökként Siposné Kecskeméthy Klára ezredes fogta össze. A partnerségi programmal kapcsolatos témákról földrajzi térségenként számoltak be az előadók: Ceylan-Szakács Mirjam a csendes-óceáni globális partnerséget, Fülöp Dóra Bosznia-Hercegovina együttműködési törekvéseit, Petruska Szidónia Koszovó ez irányú elképzeléseit tekintette át, Márton Andrea pedig a skandináv országok NATO-hoz való csatlakozásának hatásait elemezte.

A Haditechnikai kutatás és haderő-modernizáció szekció moderátora Ráth Tamás ezredes volt, a szekció civil cégek olyan fejlesztéseit mutatta be, amelyek a Magyar Honvédség által alkalmazhatóak (informatikai fejlesztések, rádiók, drónok, a mesterséges intelligenciával és az anyagtudományokkal kapcsolatos kutatások). A bemutatkozó cégek között szerepeltek például a Bonn Hungary, a BMGE, a PolyProcess, PolyVent Kft., de lehetőséget kapott a bemutatkozásra a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskolája is.

A Hadtudományi Társaság ezúttal – újításként – *Ifjúsági szekciót* is szervezett *A mai NATO címmel*, amelyet Keszely László ezredes elnökölt, és amelynek résztvevői zömmel a Magyar Ifjúsági Atlanti Tanács és az NKE Biztonságpolitikai Szakkollégium tagjai voltak. A szekció a NATO működésének különböző szakterületeit, illetve az orosz–ukrán háború néhány aspektusát tekintette át. Doucha Lilla a NATO elrettentési politikájáról és ezen belül az űrhadviselésről, Csáki Lilla a Szövetség bővítési lehetőségeiről beszélt, az orosz részleges mozgósítás eredményeiről Szenes Eszter, az orosz–ukrán háború nemzetközi jogi értékeléséről pedig Krausz József számolt be.

A négy szekcióban összesen mintegy húsz előadás hangzott el, a konferencián pedig mintegy 120 fő volt jelen. Az energiatakarékosság okán 18 fokos helyiségek légkörét a szervezők forró teával tették elviselhetővé.